

Учебна програма по литература за V клас

Колона 1	Колона 2	Колона 3	Колона 4	Колона 5	Колона 6
Ядра на учебното съдържание	Очаквани резултати на ниво учебна програма	Очаквани резултати по теми	Основни нови понятия (по теми)	Контекст и дейности (за цялото ядро и/или за цялата програма)	Възможности за междупредметни връзки
Ядро 1: Социо-културни компетентности	<p>Стандарт 1: Разбира основните ценности на родовия свят, осъзнава общото и устойчивото в моралните ценности на рода, независимо от промените в социалното и битовото устройство на живота. Коментира валидността на тези морални принципи при разглеждане на художествени творби.</p> <p>Очаквани резултати:</p> <ul style="list-style-type: none"> Познава различни словесни модели за сътворението на света и живота Разбира основните опорни точки в структурата на родовия свят; кръвната връзка, брачната връзка. Осъзнава наследството като универсално средство за осигуряване на целостта и продължителността на рода. 	<p>Учениците трябва да разбират:</p> <ol style="list-style-type: none"> Представите на различни човешки общности за сътворението на света и живота Връзката между рода и живота: <ul style="list-style-type: none"> Пораждането на живота и неговото запазване - основни опорни точки на родовия морал; Родови отношения - брачна връзка, кръвна връзка, родово имущество. Наследството като принцип за съхраняване на целостта и трайността на рода: <ul style="list-style-type: none"> морални принципи за унаследяване и обезнаследяване. 	<ul style="list-style-type: none"> космос/ хаос общност род семейство бит кръвна връзка брачна връзка наследство родова общност ценности на родовата общност 	<p>На учениците трябва да се даде възможност:</p> <ol style="list-style-type: none"> Да осмислят чрез общуването си с различни типове словесност (мит, легенда, приказка, фолклорна песен) модели за сътворението на света и структурата на родовия свят. Да коментират: <ul style="list-style-type: none"> в прочетените произведения нарушенията на ценностите на родовия свят и възстановяването на хармоничния им първообраз; последствията от нарушаването на кръвната и брачната връзка и от разпиляването на родовото имущество. 	<p>В съпоставка с изученото по история да се открият връзките между общественото развитие и общочовешките ценности.</p>
	<p>Стандарт 2: Разбира основните ценности в етническата организация на човешките общности. Коментира ги в изучени произведения и ги съпоставя с личния и обществен опит.</p> <p>Очаквани резултати:</p> <ul style="list-style-type: none"> Осъзнава като ценности основните вярвания за устройството на света; родна земя, родно пространство, роден език; приемственост в традициите; почит към общите предци. Проявява толерантност към 	<p>Учениците трябва да познават:</p> <ol style="list-style-type: none"> Различни представи за устройството на света и житейския цикъл; основните празници от българския народен календар и най-общо - празниците на другите етноси, живеещи в България. Различията в етническата, религиозната и езиковата принадлежност на хората. Основни образи, които изграждат представите за родното: родна земя, роден език, народен бит. 	<ul style="list-style-type: none"> празничен календар обичай празник делник обред ритуал 	<p>На учениците трябва да се даде възможност:</p> <ol style="list-style-type: none"> Да общуват с произведения, отразяващи народните вярвания за света, и да коментират характера на тези вярвания. Да съпоставят впечатленията си от образите в словесното изкуство със своя личен и обществен опит. Да откриват в литературни произведения образите на родното. Да потърсят и запишат различни вярвания, предания и легенди, свързани с местни забележителности, предци, митологични герои и пр. 	<p>Да откриват в изученото по роден край, география и история основните образи на родното.</p>

Колона 1	Колона 2	Колона 3	Колона 4	Колона 5	Колона 6
Ядра на учебното съдържание	Очаквани резултати на ниво учебна програма	Очаквани резултати по теми	Основни нови понятия (по теми)	Контекст и дейности (за цялото ядро и/или за цялата програма)	Възможности за междупредметни връзки
	разноетническите словесни и културни традиции.				
	<p>Стандарт 4: Осъзнава основните принципи на общочовешката морална система. Доказва валидността им с примери от изучени произведения.</p> <p>Очаквани резултати:</p> <ul style="list-style-type: none"> • Чрез изучаваните текстове осмисля общочовешките представи за добро и зло, красиво и грозно, справедливо и несправедливо. 	<p>Учениците трябва:</p> <ol style="list-style-type: none"> 1. Да осмислят основни принципи в общочовешката морална система чрез проявленията им в изучаваните текстове. 2. Да осъзнават тяхната универсалност. 	<ul style="list-style-type: none"> • добро • зло • красиво • грозно • справедливо • несправедливо • свещено 	<p>На учениците трябва да се даде възможност:</p> <ol style="list-style-type: none"> 1. Да наблюдават и коментират различни прояви на отношение към моралните ценности и да заемат позиция спрямо тях. 	
Ядро 2: Литературни компетентности	<p>Стандарт 1: Разбира условния характер на художественото изказване, на неговите субекти, на персонажната система, на изображения в творбата художествен свят и художествена образност.</p> <p>Очаквани резултати:</p> <ul style="list-style-type: none"> • Осъзнава условния характер на: <ul style="list-style-type: none"> - художественото изказване; - персонажната система; - изображения в творбата • Разбира ролята на тропите и фигурите в изграждането на художествения свят. 	<p>Учениците трябва да осмислят:</p> <ol style="list-style-type: none"> 1. Връзката между реалност и художествен свят. Различните исторически проявили се форми на доверие/недоверие в истинността на художествения свят (митология, фолклор, литература). 2. Същността на приказните герои като носители на определени черти и идеи. 3. Различните функции на героите в хода на повествованието: <ul style="list-style-type: none"> • с оглед различните принципи на разграничаване по функции в сюжета – главен и второстепенен; помощник, вредител; • по отношение на позицията, заемана от говорещия – протагонист и антагонист. 4. Ролята на тропите и фигурите в 	<ul style="list-style-type: none"> • сюжет • епизод • художествена условност • опозиционна двойка • фолклорен певец/разказвач • приказни герои: <ul style="list-style-type: none"> – герой – лъжегерой (фалшив претендент); – помощник; – вредител. 	<p>На учениците трябва да се даде възможност:</p> <ol style="list-style-type: none"> 1. При коментар на текстовете да прилагат усвоени елементи на анализ с оглед осмисляне условния характер на художествения свят. 2. Да откриват в прочетените произведения белезите на исторически проявили се форми на доверие/недоверие в истинността на художествения свят (митология, фолклор, литература). 3. Да разкриват в изучаваните текстове функциите на героите. 4. Да преразказват от позицията на различни герои; да структурират изказването си от позицията на очевидец и неочевидец. 	<p>В съпоставка с изученото по изобразително изкуство да затвърдят знанията си за характера на художествения образ.</p>

Колона 1	Колона 2	Колона 3	Колона 4	Колона 5	Колона 6
Ядра на учебното съдържание	Очаквани резултати на ниво учебна програма	Очаквани резултати по теми	Основни нови понятия (по теми)	Контекст и дейности (за цялото ядро и/или за цялата програма)	Възможности за междупредметни връзки
		изграждането на художествения свят.	<ul style="list-style-type: none"> • олицетворение • сравнение • епитет • постоянен епитет • хипербола • силабическо стихосложение 		
	<p>Стандарт 4: Разбира комуникативната структура на художествената творба и обяснява връзките между нейните участници. Познава основните принципи в жанровата система на литературата и разбира понятията: приказка, гатанка, фолклорна песен.</p> <p>Очаквани резултати:</p> <ul style="list-style-type: none"> • Разбира същността на понятията: приказка, гатанка, легенда, фолклорна песен, поговорка, пословица. • Разпознава типичните жанрови особености на изучаваните текстове <p>Светът в словото</p>	<p>Учениците трябва:</p> <p>1. Да получат знания за комуникативния модел на различни типове словесност и особеностите на тяхната художествена образност:</p> <ul style="list-style-type: none"> • говорещ и слушащ; • автор – текст – читател; • образен свят; • време и пространство <p>1.1. Да познават представите за</p>	<ul style="list-style-type: none"> • мит • фолклор • легенда • приказка • фолклорна песен • пословица • поговорка • гатанка 	<p>На учениците трябва да се даде възможност:</p> <ol style="list-style-type: none"> 1. Да разпознават жанровите белези на изучаваните произведения 2. Да коментират художествените текстове с оглед на заложения в тях комуникативен модел. 3. Да коментират особеностите на изображения свят в самостоятелно четени текстове въз основа на знанията от изучаваните творби. 4. Да коментират представите за времето и пространството с оглед на типа мислене – митологично, фолклорно, литературно. 5. Да споделят личните си впечатления от празнуването на Коледа, Великден и пр. 	<p>В съпоставка с изученото по музика и изобразително изкуство да осъзнаят функционирането на различни художествени жанрове.</p>

Колона 1	Колона 2	Колона 3	Колона 4	Колона 5	Колона 6
Ядра на учебното съдържание	Очаквани резултати на ниво учебна програма	Очаквани резултати по теми	Основни нови понятия (по теми)	Контекст и дейности (за цялото ядро и/или за цялата програма)	Възможности за междупредметни връзки
	<p>1. <u>Светът и човекът</u> 1.1. Митове и легенди за сътворението: старогръцки (Уран и Гея), библейски (Сътворението), скандинавски (“Имир, леденият великан”) и български (по избор); “Раждането на Вахагн” (арменски епос). 1.2. Фолклорни представи за света: “Славки си рожба не трае” (фолклорна песен); “Тримата братя и златната ябълка” (българска фолклорна приказка); “Слънцето и луната” (еврейска приказка); “Легенда за рома” (ромска приказка); “Събра Марко триесе юнаци” (песен от цикъла за Крали Марко).</p> <p>2. <u>Фолклорен празничен календар</u> 1.1. <i>Слънчев – лунен календар</i> <i>Коледа</i> “Ой те, дръвце, право дръвце”(Фолклорна песен); “Станенине, господине” (Фолклорна песен); “Млада Бога” - Илия Волен; <i>Прошка</i> “Благословия на кукерския цар” (Фолклорен текст) <i>Великден</i> “Яйцето на живота” (Фолклорна песен),</p>	<p>Сътворението на Света и Човека в контекста на митологичното и фолклорното мислене. 1.2. Да получат представа за понятията време и пространство в митологичното и фолклорното мислене. 1.3. Да се запознаят с прехода от митологични към фолклорни представи. 1.4. Да съпоставят мястото на човека в митологичните и фолклорните текстове. 1.5. Да откриват и коментират етическите ценности, съхранени в мита и фолклора. 1.6. Да осъзнават различните етнически образи във фолклорния свят и да са способни на толерантното им съпоставяне.</p> <p>2.1. Да познават основни български календарни празници и свързаните с тях обреди, без да анализират детайлно предложените текстове към Фолклорен празничен календар 2.2. Да познават основните календарни празници на различните етноси, живеещи в България. 2.3. Да осмислят проявлението на празника в художественото слово. 2.4. Да разбират функцията на словото в ритуала.</p>			

Колона 1	Колона 2	Колона 3	Колона 4	Колона 5	Колона 6
Ядра на учебното съдържание	Очаквани резултати на ниво учебна програма	Очаквани резултати по теми	Основни нови понятия (по теми)	Контекст и дейности (за цялото ядро и/или за цялата програма)	Възможности за междупредметни връзки
	<p>“Родба на родбите” (Фолклорна песен) – по избор “Пролетен празник” - Кирил Христов; “Възкресение” - Ел. Багряна; <i>Гергьовден</i> “Свети Георги и ламята”((Фолклорна легенда); <i>Еньовден</i> “Ой, Еньо, Еньо, Еньо ергеньо” (Фолклорна песен) <i>Димитровден</i> “Свети Димитър коня кове” (Фолклорна песен) <i>Пасха</i> (пасхална молитва); <i>Курбан байрям</i> 1.2. Семейен календар <i>Сватба</i> “Ела се вие, превива” (Фолклорна песен) <i>Раждане</i> “Снощи се дете родило” (Фолклорна песен)</p> <p><u>3. Човекът и общността</u> “Овде дърво столовито” (фолклорна песен); “Два са бора ред поредом расли” (фолклорна песен); “Котаракът в чизми” - Шарл Перо; “Гъсарката на кладенеца” - Братя Грим; “Грозното патенце” - Х.К. Андерсен; “Златната мома” (българска фолклорна приказка от Бесарабия). Из “Хитър Петър” - Сава Попов (“Търговецът”); “Главатарят, който поискал да плени</p>	<p>3.1. Да осмислят рода като основна организация на социален живот. 3.2. Да разбират различните възможности на отношение между човека и родовата общност в изучаваните текстове. 3.3. Да осмислят ролята на кръвната връзка, на наследството и на традициите в ценностния свят на човека. 3.4. Да прилагат нравствените критерии в разсъжденията и в оценките за героите в изучаваните текстове.</p>			

Колона 1	Колона 2	Колона 3	Колона 4	Колона 5	Колона 6
Ядра на учебното съдържание	Очаквани резултати на ниво учебна програма	Очаквани резултати по теми	Основни нови понятия (по теми)	Контекст и дейности (за цялото ядро и/или за цялата програма)	Възможности за междупредметни връзки
	месечината” (турска приказка, преразказана от Н. Тодоров); “Трима братя града градяха” (фолклорна песен); “Най-справедливият” - Елин Пелин; “Даваш ли, даваш , балканджи Йово; “Бил се Марко с турци еничари” (фолклорна песен); “Момче с крила” - Агол Мелконян; “Приспивна песен” - Асен Разцветников; “Родната реч” - Иван Вазов.	3.5. Да изградят съждения върху изучаваните текстове, свързани с естетически и емоционални нагласи – тъжно, смешно, красиво, грозно и др. 3.6. Да правят връзка между родовите и етническите ценности при изграждането на човешката идентичност в изучаваните текстове.			
Ядро 3 Социо-културна и литературна компетентност: общуване с художествената творба	Стандарт 3 Обосновава нравствени оценки за събития и герои от изучавани художествени творби и мотивира своя ценностен избор. Очаквани резултати: <ul style="list-style-type: none"> • Прави нравствена оценка на героите и мотивира позицията си. • Коментира кои нравствени принципи са нарушени и какви са последствията от това. • Коментира постъпките на героите и ги съотнася към съвременната нравственост. 	Учениците трябва: 1. Да разберат, че: - съществува задължителност на нравствените норми; - героите се дефинират като добри и лоши в съответствие с нравствените норми на архаичното време и на съвременността; 2. Да осмислят, че нравствените норми регулират човешките взаимоотношения, а нарушаването им води до нарушаване на цялостния световен ред.	<ul style="list-style-type: none"> • норма • нравствена норма 	На учениците трябва да се даде възможност: 1. Да разговарят за изучавани или самостоятелно четени произведения и да разсъждават върху нравствените проблеми, които са открили в тях. 2. Да съпоставят произведения от различни култури и епохи, като откриват общото и различното, представите за добро и зло. 3. Да коментират нравствени проблеми, открити и в друг вид художествени произведения - кино, театър и други изкуства.	Да прилагат изученото за мит и фолклор в часовете от културно-образователната област “Изкуства”.

Колона 1	Колона 2	Колона 3	Колона 4	Колона 5	Колона 6
Ядра на учебното съдържание	Очаквани резултати на ниво учебна програма	Очаквани резултати по теми	Основни нови понятия (по теми)	Контекст и дейности (за цялото ядро и/или за цялата програма)	Възможности за междупредметни връзки
	<p>Стандарт 4</p> <p>Описва особеностите на художествения свят, създаван от творбата (историческа епоха, обществена и нравствена проблематика, основни конфликти, бит, характерни герои.</p> <p>Очаквани резултати:</p> <ul style="list-style-type: none"> Разбира, че художественият свят на творбата носи белези на историческата епоха и присъщите ѝ обществени и нравствени проблеми, бит и култура. 	<p>Учениците трябва:</p> <ol style="list-style-type: none"> Да оразличават характерните белези на историческата епоха, разкрита в произведението. Да разпознават основните нравствени проблеми и да ги коментират. Да определят основния конфликт и да коментират представянето му в изучаваните текстове. Да познават характеристиките и функциите на героите в различни типове словесност. 	<ul style="list-style-type: none"> конфликт образ на героя 	<p>На учениците трябва да се даде възможност:</p> <ol style="list-style-type: none"> Да откриват конфликтите в изучавани и самостоятелно четени произведения. Да съпоставят белезите на различни исторически епохи, описани в произведенията на словесното изкуство, и да ги съпоставят с днешното време. Да откриват и да коментират характерните белези на приказните герои с оглед типа словесност, в която функционират. 	<p>В съпоставка с изученото по история да откриват основните белези на различните исторически епохи.</p>
Ядро 4 Социо-културна и литературна компетентност: създаване на изказвания и писмени текстове.	<p>Стандарт 3</p> <p>Владее основните опорни точки в структурата на изказването (въведение, излагане на основния проблем, аргументация, излагане главните моменти на съдържанието, изводи и заключителни обобщения). При изготвяне на самостоятелни изказвания разработва план и събира информация по темата от различни източници.</p> <p>Очаквани резултати:</p> <ul style="list-style-type: none"> Умее да определя основните етапи в развитието на изказването с цел най-адекватното изпълнение на комуникативното намерение; Умее да съставя план на текст. 	<p>Учениците трябва:</p> <ol style="list-style-type: none"> Да овладеят знания за композиционните части на устен и писмен текст и тяхната функция за формиране на цялостния му смисъл: <ul style="list-style-type: none"> начало; същинска част; заключение; смыслова и логическа свързаност на композиционните части; функции на композиционните части 	<ul style="list-style-type: none"> композиция композиционни и части начало същинска част заключение логически преход 	<p>На учениците трябва да се даде възможност:</p> <ol style="list-style-type: none"> Да анализират устни изказвания и писмени текстове с оглед развитието на тяхната съдържателна структура. Да създават изказвания с определено очаквано въздействие и да проверяват дали то е постигнато. 	<p>Уменията за композиране на изказването/текста са универсални за работата по всички останали предмети.</p>
	Стандарт 4				

Колона 1	Колона 2	Колона 3	Колона 4	Колона 5	Колона 6
Ядра на учебното съдържание	Очаквани резултати на ниво учебна програма	Очаквани резултати по теми	Основни нови понятия (по теми)	Контекст и дейности (за цялото ядро и/или за цялата програма)	Възможности за междупредметни връзки
	<p>Владее структурата на следните учебни жанрове: подробен преразказ.</p> <p>Очаквани резултати:</p> <ul style="list-style-type: none"> • Умее да предава съдържание на кратък текст (откъс от текст). • Умее да създава трансформиращ преразказ. • Развива уменията си да разказва случки (действителни и въображаеми). • Развива уменията си за описване на обстановка, природна картина, хора и взаимоотношенията между тях. • Разсъждава по въпрос, свързан с житейски проблем, съобразен с възрастовите възможности. • Отговаря на въпрос, свързан с тематиката на изучаваните художествени произведения. 	<p>Учениците трябва:</p> <ol style="list-style-type: none"> 1. Да развият познанията си за преразказване чрез трансформиране на съдържанието. 2. Да овладеят умения за описване: на обстановка, природна картина, хора и взаимоотношения между тях; 3. Да развият уменията си за разказване на случки (действителни и въображаеми). 4. Да овладеят умения за разсъждаване: <ul style="list-style-type: none"> • отговор на въпрос, свързан с темите и проблемите в изучаваните художествени произведения; • отговор на въпрос, свързан с житейски проблем. 	<ul style="list-style-type: none"> • трансформиращ преразказ • разсъждение 	<p>На учениците трябва да се даде възможност:</p> <ol style="list-style-type: none"> 1. Да разказват случки (действителни и въображаеми). 2. Да анализират предвиден за преразказване текст с цел откриване на основните моменти в неговото съдържание и отделяне на главното от второстепенното. 2. Да съставят текст като: <ul style="list-style-type: none"> - включват нов участник в действието; - променят мястото на действие; - включват нови епизоди; - комбинират сюжетни елементи от различни текстове и пр. 4. Да анализират използвани от автора изразни средства и да коментират възможността за тяхното прилагане при преразказа. 5. Да съставят план на изказването. 6. Да коментират допуснатите типови грешки в ученически писмени текстове и да редактират собствените си писмени работи. 	<p>Уменията за информиране, описване и разсъждаване са универсални умения и поради това са функционални при работата по всички останали предмети.</p>